

BÍLÍ A MODŘÍ

ALEXANDRE DUMAS

BÍLÍ A MODŘÍ

PRAHA 2007

Přeložila:
DANA MELANOVÁ

Alexandre Dumas: Bílí a modří
Vydání první.
All rights reserved.

Vydalo nakladatelství Baronet a.s., Izraelská 6, Praha 10, www.baronet.cz
v roce 2007 jako svou 1222. publikaci.

Přeloženo z francouzského originálu Les Blancs et les Bleus
vydaného nakladatelstvím ÉDITIONS FRANCE-EMPIRE, Paříž v roce 2005.

Český překlad © 2007 Dana Melanová.

Přebal a vazba © 2007 Ricardo a Baronet.

Ilustrace na přebalu © 2007 Martina Kysucká.

Odpovědná redaktorka Irena Grusová.

Sazba a grafická úprava Ricardo, Přemyslovská 38, Praha 3.

Tisk a vazba: **FINIDR** s. r. o., Český Těšín.

Veškerá práva vyhrazena.

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována
či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení.

Název a logo BARONET® jsou ochranné známky zapsané

Úřadem průmyslového vlastnictví pod čísly zápisu 216133 a 216134.

ISBN 978-80-7214-998-8

BARONET
Praha 2007

ALEXANDRE DUMAS

BÍLÍ A MODŘÍ

PŘEDMLUVA

V předmluvě k románu *Jehuovi tovaryši* jsem uvedl, jak ten román vznikl. Ti, kdo ho četli, tedy vědí, co jsem si vypůjčil od Nodiera, očitého svědka smrti čtyř tovaryšů: vypůjčil jsem si od něj rozuzlení románu.*)

Bílí a modří jsou pokračováním *Jehuvých tovaryšů*, nikoho tedy neudiví, že si znovu vypůjčím od Nodiera začátek románu.

Když dlouho stonal – jeho nemoc byla jenom stupňující se vyčerpanost –, byl jsem jedním z jeho nejvěrnějších návštěvníků. Protože celý život pracoval, neměl čas číst mé knihy, když byl zdravý; jakmile onemocněl a byl připoután na lůžku, nechal si přinést sedm nebo osm set svazků, které jsem v té době uveřejnil, a všechny je zhltl.

Jak se postupně seznamoval s mým způsobem psaní, narůstala jeho důvěra v mé literární schopnosti, a pokaždé, když jsem s ním mluvil o něm, říkal:

„Ale co já! Nikdy jsem neměl dost času na psaní, dělal jsem si jen náčrtky. Kdybyste vy měl to téma, z něž já jsem udělal povídku o dvou stech řádcích, napsal byste o tom deset svazků!“

A tak mi vypravoval ty čtyři strany, z nichž jsem dokázal stvořit tři svazky svých *Jehuvých tovaryšů*; tak mi také vyprávěl historku o *Eulogu Schneiderovi*, soudil, že ji pořádně rozvinu do deseti svazků.

„Jednou, příteli,“ řekl mi, „těch deset svazků napíšete, a jestli po nás něco přežije, budu mít tam nahoře radost z vašeho úspěchu a mé sebelásce bude lichotit, že jsem k němu také přispěl.“

Napsal jsem ale *Jehuovy tovaryše*; od úspěchu této knihy jsem v sobě neustále hýčkal nápad napsat velký román s titulem *Bílí a modří*, kde by se objevily jeho vzpomínky, které mi sám vyprávěl i které jsem četl. A jako mi pro *Jehuovy tovaryše* posloužila Nodierova kniha *Termidorská*

*) Román *Jehuovi tovaryši* vyjde v nakladatelství Baronet v příštím roce.

reakce, tak mě pro Bílé a modré inspirovaly jeho Revoluční epizody.

Ve chvíli, kdy jsem začal psát, mě ale přepadly pochybnosti. Tentokrát už nešlo jenom o několik stránek, které jsem si vypůjčil od starého přítele. Měl jsem uvést na scénu jeho samotného.

Napsal jsem tedy své drahé sestře Marii Mennessierové a poprosil ji, aby mi dovolila udělat podruhé to, co už jsem jednou udělal bez jejího svolení: tedy vzít si pro planý strom, jakým jsem já, roub z jejího otcovského stromu.

A tohle mi odpověděla:

Čiňte všechno, co chcete a jak chcete, drahý bratře Alexandře. Svěřuji vám svého otce s tak absolutní důvěrou, jako by šlo o vašeho vlastního: jeho památka bude u vás v dobrých rukou.

MARIE MENNESSIEROVÁ-NODIEROVÁ

Od té chvíle už mě nic nemohlo zastavit; a protože už jsem měl plán v hlavě, pustil jsem se okamžitě do práce.

Dnes tedy toto dílo uveřejňuji; ale než je předám veřejnosti, musím se ještě zhostit jednoho úkolu a udělám to rád.

TOTO DÍLO VĚNUJI SVÉMU VĚHLASNÉMU PŘÍTELI
A SPOLUPRACOVNÍKU CHARLESI NODIEROVI.

Řekl jsem SPOLUPRACOVNÍKU, neboť bych jen s námahou hledal lepšího, a byla by to námaha vynaložená marně.

ALEXANDRE DUMAS

PROLOG

Prusové na Rýně

I Z HOTELU U POŠTY DO HOTELU U LUCERNY

Dvacátého prvního frimairu roku II (jedenáctého prosince 1793) v devět hodin večer zastavil ve dvoře hotelu *U pošty* za katedrálou dostavník z Besançonu do Štrasburku.

Vystoupilo z něj pět cestujících; naši pozornost zaslouží jediný z nich, nejmladší z oněch pěti.

Byl to asi třináctiletý až čtrnáctiletý hoch, štíhlý a bledý, člověk by ho klidně mohl považovat za dívku oblečenou do chlapeckých šatů, tak něžný a smutný výraz se rozprostíral na jeho tváři; tmavě kaštanové vlasy měl ostříhané à la Titus jako všichni zanícení republikáni, kteří napodobovali herce Talmu; obočí téže barvy stínilo světlemodré oči, jež prodlévaly jako dva otazníky na lidech a věcech a prozrazovaly nevšední inteligenci. Měl drobná ústa, krásné zuby, odzbrojující úsměv a oblečen byl podle panující módy, ne-li elegantně, tedy aspoň čistě: na jeho oděvu bylo znát péči ženské ruky.

Kočí patrně projevoval tomuhle chlapci obzvláštní péči. Podal mu malé zavazadlo podobné vojenské torně, které se díky dvěma řemenům mohlo nosit na zádech.

Potom se rozhlédl kolem:

„Hej!“ křikl, „nečeká tu někdo z hotelu *U lucerny* mladého cestujícího z Besançonu?“

„Jo, tady jsem,“ ozval se drsný hlas.

Jakýsi pacholek od koní schovaný ve tmě navzdory světlbě, kterou třímal v ruce a která osvětlovala jenom dláždění, se přiblížil k obrovskému vozu na té straně, kde byla otevřená dvířka.

„Ach, to jsi ty, *Lenochu*,“ utrousil kočí.

„Nejmenuju se *Lenoch*, jmenuju se Coclès,“ ohradil se čeledín nerudně, „a přišel jsem pro občana Charlese...“

„A posílá vás občanka Teutchová, že?“ otázal se hoch lí-

bezným hlasem, který roztomile kontrastoval s hrubým hlasem pacholka.

„Jo jo, občanka Teutchová mě posílá. Jsi připravený, občane?“

„Kočí,“ obrátil se hoch na muže, co ho přivezl, „vyřídte doma...“

„Že jste dorazil v pořádku, že jste zdrav a že tu na vás čekali, buďte klidný, pane Charlesi.“

„Ale ale!“ pronesl čeledín skoro hrozivým tónem a přiblížil se ke kočímu a k mladíkovi, „ale, ale!“

„Co má znamenat to vaše *ale ale*?“

„Znamená to, že tak jako ty možná mluví lidi ve Franche-Comté, ale rozhodně ne v Alsasku!“

„Skutečně?“ opáčil postilión výsměšně. „A to je všechno, co jsi mi chtěl říct?“

„Ještě ti dám dobrou radu,“ dodal občan Coclès. „Nech pěkně v dostavníku to své *vy* a *pane*, ve Štrasburku to neplatí hlavně od té doby, co máme to štěstí, že mezi námi žijí občané Saint-Just a Lebas.“

„Dej mi pokoj s tvými občany a doved' tohoto mladíka do hostince *U lucerny*.“

A nedbaje ani dost málo na rady občana Coclèse, vešel kočí do hotelu *U pošty*.

Muž se svítilnou v ruce se za ním díval a pořád si něco mumlal. Potom se obrátil k mladíčkovi:

„Tak pojď, občane Charlesi,“ vyzval ho.

Šel před ním, ukazuje mu cestu.

Štrasburk není v žádnou denní dobu veselé město, a zejména pak dvě hodiny po odtroubení večerky, ale nikdy nebylo méně veselé než v době, kdy začíná toto vyprávění, tedy v první polovině prosince roku 1793. Rakousko-pruská armáda stála doslova před branami města; vrchní generál rýnské armády Pichegru nejdříve spojil zbytky jednotek, které sehnal, potom silou své vůle a vlastním příkladem znovu nastolil disciplínu a osmnáctého frimairu, tedy před třemi dny, vyrazil opět do útoku. Protože však nemohl svést velkou bitvu, zorganizoval drobnou válku šarvátek a přestřelek.

Nastoupil po Houchardovi a Custinovi, kteří už skončili na gilotině kvůli nezdaru ve válce, a Alexandru de Beauharnais, který teprve gilotinován bude.

Navíc tu byli Saint-Just i Lebas, kteří nejenom Pichegruovi nařizovali, že musí zvítězit, ale vydali dokonce dekret o vítězství i o tom, kdo má jít do první linie.

Gilotinu vezli hned za nimi. Okamžitě na ní měli uvést do praxe dekrety, které vydali.

Tři dekrety vydali ještě téhož dne.

V tom prvním nařizovali zavřít brány Štrasburku ve tři hodiny odpoledne; trest smrti hrozil každému, kdo by se s uzavřením bran omeškal třeba jenom o pět minut.

Druhý dekret zakazoval utíkat před nepřítelem. Kdokoli by se během boje obrátil k bitevnímu poli zády, jezdec by cválal na koni a pěšák by šel rychleji než krokem, byl odsouzen k smrti.

Podle třetího dekretu museli vojáci uléhat ke spánku oblečení, aby je nepřítel nemohl překvapit nepřipravené. Smrtí bude potrestán každý prostý voják, důstojník či velitel, kterého by překvapili svlečeného.

Hoch, který právě přijel do města, měl během necelých šesti dnů spatřit na vlastní oči, jak jsou dekrety uváděny v platnost.

Všechny tyto okolnosti, k nimž se ještě přidávaly zprávy došlé z Paříže, činily z už tak smutného Štrasburku město ještě ponuřejší.

Novinky z Paříže oznamovaly smrt královny, smrt vévody Orleánského, smrt madam Rolandové, smrt Baillyho.

Říkalo se, že Toulon bude brzy znovu dobyt a vyrván Angličanům; ale zatím se o tom jen šeptalo, nikdo tu zprávu nepotvrdil.

Ani ta hodina nebyla stvořená k tomu, aby v očích nového příchozího dodala Štrasburku veselejší tvář.

Po deváté večer patřily temné a úzké ulice města patro-lám občanské gardy a oddílu *Propagandy*, který bděl nad veřejným pořádkem.

Není nic truchlivějšího pro cestujícího, co přijede do města, které není obleženo nepřítelem ani není hraničním

městem, než zvuk pochodujících nohou vojenské hlídky rozléhající se nocí, halasné rozkazy a zařinčení zbraní po každé, když se střetnou dvě hlídky a vymění si obvyklé „Stůj! Kdo tam?“ a heslo.

Dvě až tři takové patroly už potkaly našeho mladého návštěvníka a jeho průvodce, ale nevšímalý si jich, až se na jednou objevila další patrola a zaznělo: „Stůj! Kdo tam?“

Ve Štrasburku existovaly v té době tři způsoby, jak reagovat na noční příkaz hlídky, a všechny tři dost jasně charakterizovaly nuance názorů toho, kdo byl tázán.

Lhostejní odpovídali: *Přítel*.

Umírnění pronášeli: *Občan*.

Fanatici zase: *Sansculot*.

„Sansculot!“ odpověděl energicky Coclès na výzvu, která mu byla adresována.

„Přistupte blíže!“ křikl velitelský hlas.

„To je dobré,“ řekl Coclès, „znám ten hlas, patří občanu Tétrellovi. Nech to na mně.“

„Kdo je občan Tétrell?“ otázal se mladík.

„Přítel lidu, postrach aristokratů, republikán každým coulem!“

Potom popošel dopředu rozhodným krokem muže, který se nemá čeho obávat.

„To jsem já, občane Tétrelle, to jsem já!“ ohlásil se.

„Aj, ty mě znáš?“ opáčil velitel patroly, obr pět stop šest palců, který mohl mít s kloboukem a chocholem, co na něm vlál, dobrých sedm stop.

„Kdopak by ve Štrasburku neznal občana Tétrella!“ bodře zahlaholil Coclès.

Potom už dorazil k obru a pozdravil:

„Dobrý večer, občane Tétrelle.“

„Znáš mě, to je dobře,“ opáčil obr, „ale já neznám tebe.“

„Ale ano, znáš mě, jsem občan Coclès, kterému se za tyranie říkalo *Lenoch*. To ty jsi mi to jméno dal v dobách, kdy jsi měl v hotelu *U lucerny* své koně a psy. Lenoch! Copak si nepamatuješ na Lenocha?“

„To ano! Pokřtil jsem tě tak, protože jsi byl ta nejlínější kůže, co jsem kdy poznal. A kdo je ten mladíček?“

„Ten?“ odtušil Coclès, zvedaje svítilnu do výše chlapcovy tváře, „to je usmrkanec, kterého jeho tatík posílá k panu Eulogu Schneiderovi, aby se u něj naučil řecky.“

„Co dělá tvůj otec, příteličku?“ otázal se Tétréll.

„Je předsedou soudu v Besançonu,“ odvětil hoch.

„Když se chceš učit řecky, musíš umět latinsky.“

Chlapec se napřímil.

„Umím latinsky.“

„Jak je to možné?“

„Když jsem byl v Besançonu, mluvili jsme s tatínkem jenom latinsky.“

„A kruci! To jsi vyspělý na svoje léta! Kolik je ti? Jedenáct nebo dvanáct?“

„Bude mi čtrnáct.“

„A co to tvého otce napadlo, že tě posílá k občanu Eulogu Schneiderovi, aby ses tam učil řecky?“

„Protože on sám neumí řecky tak dobře jako latinsky. Naučil mě to, co sám uměl, a potom mě poslal k občanu Schneiderovi, který mluví řecky plynne, vždyť vyučoval řečtinu na univerzitě v Bonnu. Tady je list, který mi pro něj otec dal. Kromě toho mu napsal před týdnem, aby ho uvědomil o mém dnešním příjezdu. To on mi zamluvil pokoj v hotelu *U lucerny* a poslal mi naproti občana Coclèse!“

Při těch slovech mladík podal občanu Tétréllovi dopis, aby dokázal, že všechno, co říká, je pravda.

„No tak, Lenchu, posviť mi!“ vybídl chlapcova průvodce Tétréll.

„Coclès! Coclès!“ opravil ho důrazně čeledín, ale přesto poslechl rozkaz, který dostal pod jiným jménem.

„Mladý příteli,“ pravil Tétréll, „musím tě upozornit, že tenhle dopis není pro občana Schneidera, ale pro občana Pichegrua.“

„Ach, promiňte, spletl jsem se,“ omlouval se mladík. „Otec mi dal dva listy a já jsem je omylem vyměnil.“

Vzal si první list a podal mu druhý.

„Tentokrát je to ten pravý,“ poznamenal Tétréll: „Občanu Eulogu Schneiderovi, veřejnému žalobci.““

„*Élogu* Schneiderovi,“ opakoval Coclès, opravuje po svém křestní jméno veřejného žalobce v domněnku, že ho Tétrell zkomolil.

„Dej svému průvodci lekci v řečtině,“ zasmál se velitel patroly, „a pouč ho, že Eulogos je jméno, které znamená... No, co znamená řecky Eulogos, mladíče?“

„*Krasořečník*,“ odvětil hoch.

„Dobrá odpověď, na mou věru. Slyšel jsi, Lenocho?“

„Coclès!“ opakoval umíněně čeledín, který bazíroval více na svém příjmení než na křestním jménu veřejného žalobce.

Mezitím si Tétrell vzal stranou chlapce a sehnul svou dlouhou postavu, aby mu mohl mluvit do ucha:

„Jdeš do hotelu *U lucerny*?“ zeptal se ho tiše.

„Ano, občane,“ odvětil hoch.

„Najdeš tam dva své spoluobčany z Besançonu, kteří sem přijeli hájit generálního adjutanta Charlese Perrina, obviněného ze zrady, a intervenovat v jeho prospěch.“

„Ano, jsou to občané Dumont a Ballu.“

„Přesně tak. Řekni jim, ať nedoufají, že by tady mohli nějak prospět svému chráněnci. Navíc tu nečeká nic dobrého ani je samotné. Jde jim o hlavu, chápeš?“

„Ne, nechápu,“ odvětil mladík.

„Jakže? Ty nechápeš, že jim Saint-Just nechá useknout hlavu jako dvěma kuřatům, když tu zůstanou? Porad' jim, ať odtud zmizí, a čím dřív, tím líp.“

„Od koho je ta rada?“

„Opovaž se mě jmenovat. Pěkně bych si to odpykal.“

Potom se napřímil:

„Nuže, můžete pokračovat v cestě, jste správní občané. A my zase, pochodem vchod!“

Občan Tétrell se vzdálil v čele své hlídky, zanechávaje tu občana Coclèse hrdého na to, že celých deset minut rozprávěl s mužem tak významným, a občana Charlese rozpačitého z důvěry, jíž ho poctil.

Oba se mlčky vydali na cestu.

Počasí bylo ponuré a smutné, jako bývá v prosinci na severu a východě Francie; ačkoli byl měsíc skoro v úplňku,

velké černé mraky, které se hnaly rychle jako přílivové vlny za rovnodennosti, ho každou chvíli překrývaly.

Cestou k hotelu *U lucerny*, který stál v bývalé Arcibiskupské ulici, nyní přejmenované na ulici Bohyně Rozumu, museli přejít Tržní náměstí, na jehož konci se zvedalo popraviště. Mladík do něj v rozrzhitém zamyšlení málem vrazil.

„Dávej přece pozor, občane Charlesi,“ napomenul ho čeledín se smíchem, „nebo nám tu zničíš gilotinu.“

Mladík vykřikl a hrůzou ucouvl.

V tu chvíli se na pár vteřin objevil měsíc a posvítíl na zem. Na okamžik bylo vidět ten strašlivý nástroj a jeden bledý a smutný paprsek se odrážel zrovna na jeho noži.

„Můj Bože! A ona se používá?“ otázal se naivně mladík a přitiskl se ke Coclèsovi.

„Co je to za otázku, jestli se používá?“ rozhlaholil se ve seledín. „To bych řekl, a dokonce každý den. Dnes například došlo na matku Raisinovou. Bylo jí osmdesát a stejně ji neminula. Zbytečně křičela na kata: ‚Nemusíš mě zabíjet, synáčku, počkej chvíli, umřu sama.‘ Hlava jí odpadla, jako kdyby jí bylo dvacet.“

„A co provedla, ta nebožačka?“

„Dala kus chleba jednomu vyhladovělému Rakušanovi. Marně se bránila a říkala, že když ji prosil německy, považovala ho za krajana. Odpověděli jí, že už od doby nevím jakého tyрана nejsou Alsasané krajany Rakušanů.“

Chudák hoch, který poprvé opustil otcovský dům a nikdy toho ještě během jednoho večera tolik nezažil, se na jedinou rozklepal zimou. Bylo to počasím nebo Coclèsovým vyprávěním? Naposledy pohlédl na nástroj smrti, který teď, když se měsíc opět zahalil do mraků, vypadal jako přízrak:

„Máme to ještě daleko do hostince *U lucerny*?“ otázal se, drkotaje zuby.

„Ale ne, už jsme skoro tam,“ odpověděl Coclès a ukázal mu obrovitou lucernu zavěšenou nad portálem a osvětlující ulici na dvacet kroků kolem.

„Bylo načase!“ zamumlal mladík, kterému cvakaly zuby o sebe.

Zbytek cesty, tedy těch deset nebo dvanáct kroků, které je ještě dělily od cíle, uběhl, otevřel dveře vedoucí do ulice, vrhl se do kuchyně k masivnímu krbu, v němž planul velký oheň, a vykřikl úlevou; odpovědi mu byl podobný výkřik paní Teutchové, která poznala jinocha, co jí byl doporučen, podle Coclèse stojícího ve dveřích se svítilnou v ruce.

II

OBČANKA TEUTCHOVÁ

Občanka Teutchová, silná a svěží, asi třicetiletá nebo pětatřicetiletá Alsasanka, chovala mateřské city vůči pocestným, které jí Prozřetelnost posílala, a tento cit se ještě umocňoval, šlo-li o pocestné mladé a pěkné, ve věku hocha, jenž právě zaujal místo u ohně v kuchyni.

Přiběhla k chlapci, který stále cvakal zuby a natahoval nohy i ruce k plamenům.

„Ach, drobeček miloučký,“ pravila, „pročpak se tak klepe zimou a je tak bledý?“

„Paní, občanko,“ řekl Coclès, otrásaje se hrubým smíchem, „nevím, jestli to řeknu dost přiléhavě, ale myslím, že se klepe proto, že je mu zima, a bledý je z toho důvodu, že cestou vrazil do gilotiny. Asi ten inštrument neznal a zapůsobilo to na něj; ty děti nevědí nic o životě!“

„Zmlkni, hlupáku!“

„Díky, měšťanko; to má být asi moje spropitné, co?“

„Ne, příteli,“ opáčil Charles a vytáhl z kapsy drobný peníz, „tady máte spropitné!“

„Díky, občane,“ nadzvedl Coclès jednou rukou klobouk, druhou natáhl k Charlesovi. „Mor ho! Stříbrňák! Tak to ještě ve Francii existuje? Myslel jsem, že už jsou všechny pryč; teď vidím, jak říkal Tétrell, že takové řeči rozšiřují jenom aristokrati.“

„Už se konečně vrať ke svým koním,“ křikla na něj občanka Teutchová, „a nech nás na pokoji!“

Coclès s brbláním vyšel.

Madam Teutchová si sedla a navzdory lehkému Charlesově odporu si ho posadila na kolena.

Řekli jsme už, že mu bylo skoro čtrnáct, ale vypadal stěží na deset nebo jedenáct.

„Poslyšte, příteli,“ řekla mu, „to, co vám teď povím, je pro vaše dobro; jestli máte peníze, neukazujte je, ale vyměňte je za asignáty; teď mají asignáty dobrý kurs, za zlatý louisdor dostanete pětadvacet franků, vyděláte na tom a ještě vás nebudou podezírat, že jste šlechtic.“

Potom jí myšlenky přeskočily úplně jinam:

„Jak má studené ruce, chudáček malý!“

Vzala ho za ruce a natáhla je k ohni, jako se to dělá dětem.

„Nejdřív vám udělám lehkou večeričku, co říkáte?“

„Ne, děkuji, madam, večereli jsme v Ersteinu a nemám vůbec hlad; rád bych si lehl, cítím, že se pořádně zahřeju jenom v posteli.“

„Dobrá, tedy vám lůžko ještě vyhřejeme ohřívadlem; a až si lehnete, něco vám přinesu... co byste si dal? Mléko nebo bujon?“

„Mléko, jestli můžu poprosit.“

„Budiž, přinesu vám mléko! Chudáček malý, včera to ještě sálo z mateřského prsu a dneska už se to tluče samo po cestách jako dospělý muž. Jo jo, žijeme v těžkých časech!“

A jako by zacházela s dítětem, uchopila Charlese oběma rukama, posadila ho na židli a šla k tabuli s pověšenými klíči, aby se podívala, jaký pokoj je volný.

„Tak se na to koukněme: pětka... Ne, ten je moc velký a nedoléhá tam okno, chudáčkovi by tam byla zima. Devítka... Ne, to je dvoulůžkový pokoj. Ano, čtrnáctka! To je přesně ono: prostorný pokojík, pěkná postýlka se závěsy, aby do ní netáhlo, hezký malý krb, který nekouří, a nad ním Jezulátko; to mu přinese štěstí. Gretchen! Gretchen!“

Na toto zavolání přiběhla pěkná, asi dvacetiletá Alsasan-ka oděná to půvabného kroje, jenž připomínal určitými prvky kroj Arlésanek.

„Copak, paní?“ otázala se německy.

„Připrav pro tohohle andílka čtrnáctku, vyber mu jemné a suché povlečení a já mu zatím ušlehám mléko se žloutkem a cukrem.“

Gretchen zapálila svíčky ve svícnu a šla vyplnit příkazy své paní.

Občanka Teutchová se vrátila k Charlesovi.

„Rozumíte němčině?“ otázala se.

„Ne, madam. Ale jestli zůstanu ve Štrasburku déle, což je pravděpodobné, doufám, že se německy naučím.“

„Víte, proč jsem vám dala čtrnáctku?“

„Ano, zaslechl jsem váš monolog...“

„Kristepane! Monolog... co to má zase znamenat?“

„Madam, to je slovo složené ze dvou slov řeckých: *monos* znamená *sám* a *logos* znamená *řeč*.“

„Umět řecky ve vašem věku!“ spráskla ruce madam Teutchová.

„Ó, umím jenom málo, madam, právě proto, abych se naučil víc, jsem přijel do Štrasburku.“

„Vy jste se do Štrasburku přijel naučit řecky?“

„Ano, u pana Euloga Schneidera.“

Paní Teutchová zavrtěla pochybovačně hlavou.

„Ó, madam, umí řecky jako Démostenés,“ pospíšil si s obranou svého budoucího profesora Charles v domněnku, že paní Teutchová zpochybňuje jeho vědomosti.

„Neříkám, že neumí. Jen si myslím, že nebude mít moc času vás řecky naučit.“

„A co vlastně dělá?“

„Na to se ptáte mě?“

„Jistě, ptám se vás.“

Madam Teutchová ztišila hlas.

„Seká hlavy,“ odpověděla.

Charles se zachvěl.

„Seká... hlavy?“ opakoval.

„Vy nevíte, že je veřejným žalobcem? Ach chudáčku malý, tatínek vám vybral věru podivného profesora řečtiny.“

Chlapec zůstal chvíli zamyšlený.

„To on nechal dnes useknout hlavu matce Raisinové?“

„Ne, to byla zase *Propaganda*.“

„Co je to *Propaganda*?“

„To je společnost, která šíří revoluční ideje. Každý tady seká po svém. Občan Schneider jako veřejný žalobce, občan Saint-Just jako představitel lidu a občan Tétrell jako vůdce *Propagandy*.“

„To jedna gilotina sotva stačí tolika lidem,“ poznamenal mladík s úsměvem, který se k jeho věku nehodil.

„Každý má svoji!“

„Otec jistě o tomhle všem nevěděl, když mě sem posílal,“ zašeptal hoch.

Chvilku uvažoval. Potom prohlásil s pevností, která hovořila o předčasné vyspělosti a odvaze:

„Ale když už jsem tady, zůstanu.“

Pak mu myšlenky přeskočily jinam.

„Říkala jste, paní Teutchová, že jste mi dala pokoj číslo 14, protože je malý, lůžko je opatřené závěsy a krb tam nekouří?“

„A ještě kvůli něčemu jinému, andílku.“

„A to?“

„Protože v patnáctce najdete kamaráda, který je jenom o málo starší než vy; to ale nevádí, aspoň ho rozptýlíte.“

„Je tedy smutný?“

„Ach ano, velmi smutný; je mu sotva patnáct, a už je to hotový mladý muž. Přijel sem z velmi nepříjemného důvodu; jeho otec, který byl vrchním velitelem Rýnské armády před občanem Pichegruem, byl obžalován ze zrady. Představte si, bydlel tady, ten chudák, tak skvělý muž! Vsadila bych se, oč chcete, že není vinen o nic víc než vy nebo já. Ale je to bývalý šlechtic, a to víte, těm se nevěří. Ten mladík tu opisuje listiny, které mají prokázat otcovu nevinu; je to svatý hoch, sám uvidíte, pracuje na tom od rána do večera.“

„Tak mu při tom pomůžu,“ pravil Charles, „mám pěkné písmo.“

„To je slovo do pranice, tak se poznají přátelské duše!“

A paní Teutchová nadšeně objala svého hosta.

„Jak se jmenuje?“ otázal se Charles.